
тыше сатира да мыскара «Пачемыш» ден «Оса» журнал-шамычым кўрылтде луктын шоген кертмыжлан чапландарат да вуйыштым савалтат: чынже денак лўддымў да сенгаш лийдыме виан, рўдангдыме, писе да пўсў мутан писатель, фельетонист да сатирик. Москвашатат тудым умылат да кўкшын пагалат.

Кудло ияш лўмгечет да пайремет дене саламлена, Виталий Никифорович! Умбакыжат пашат тыгак пентгыдем толжо да саскажат тўвыргў лийже. Кужу ўмырым, да — сенгымашым!

«Ончыко» журналын паша ешыже.

Мардан Рая: «Америкыште вуйым кўшкў нўлтал кошташ тыршем...»

Поро кече, поро час лийже, «Ончыко» журнал редакцийын чыла пашаенже, тиде серышым лудмо жапыштыда!

Ойлем тудым: 2011 ий 20 апрельшыте — ала-кўланже акаланда, ала-кўланже шўжарланда — Мардан Раялан 65 ий темеш... Садлан, шонышым-шонышымат, тыште шочшо икмыняр почеламутем, «Илыш» поэмем гыч «Шонгылык, ит вашке!» ужашым — Америкыште илыме жапысе чоншижмашем — колтем.

Кўчыкын шке нергенем. Илем Нью-Йорк олан ик ужашыштыже — Бруклиныште. Шке пўрт дене илат америк енг-шамыч, лачак олан рўдыштыжў веле кугу пўрт-влак улыт. 2-3 пачашан-влакше чылт континент мучкак шогат. Йўн лийме годым иктаж 3-4 штатыш миен коштам. Ужам: чыла вере шукуштын — шке пўртышт. Туге чучеш, пуйто Сочиште але Одессыште улат — руш йылме озалана, садлан йокрок огыл: чыла умылет, ужат, палет. А изиш коранат веле, туштак йылмет йомеш, шинчатым веле пашкартылат. Тынар еврей калык ты ош тўнялан оза улмым кызыт гына палышым. Нуно, пушенте семын ончаш гын, эн кўшыл парчаште рўзалтыт, а меже, вож гыч лектын, пел рўдышкыжат огына шу улмаш. Шкеныштын уш-акылыштым кучылтын, илышыштым тўзландарен моштат. Шижыт, витне, илышлан оза улмыштым.

Руш ешыште илем. Кучыктеныт шке «шўртнў падырашыштым»: ўшанат, энертат, тергатат; паша лектышетым эскерат, пашадарым тўлат. Эре вученам ыле: эр кынелын, нимат кычалаш, вашкаш, шо-

Р. Мардан.

наш огул, мөнгүштө гына сомылым шукташ. Тидыжым мемнан денат ышташ лиеш, но күсеныште — кугу рож.

Письмам возимем годым окнаш ончаламат, ужам: океан! Кече волгалтарыме дене сайын шинчам почын ончал от сене — йымыктара. Кава гын канде-канде, ош пыл кушто икте койылда. Ик жаплан Юмо пүрен ты сүретым Мардан ватын ұдыржө Раялан, тыге эскерен, ушеш кодаш.

Чүчкыдын Артамон Лидалан йынгыртем. Пеш чонем коржеш, чисти верныж денак, Крылов Васлий ден Абукаев Вячеслав верчын! Пеш самырык вуйышт дене вашкат мемнан марий пөръен-влак вес тўняш каяш, шонат чай — тушто энгек-тонгак уке, эре пайрем вуча...

* * *

Тыгеракын, кок конвертым чумырышым. Мый шкеже ожнысек серышым возаш, вашмутым вучаш йоратыше улам, пуйто тушко чон чўчалтышым пыштыме. Тиде койыш мемнан илыш курымна дене йомеш докан, ончыкыжым шочын вочшо азажат компьютер йоным кучылташ тўналеш чай.

Миен гына шужо ыле, ты шотышто ўшанже тыште шагалрак, молан манаш гын, серыш-влак ала-кушан кошаргат. Российыште пошто паша чот начарештын, а тыште чылажат вес семын.

Таче 17 декабрь. Тыште лум эше возын огул: йўштө, мардежан, кече шырата, чыла вере кукшо, шўлаш ласка. Туге гынат вирусан чер-влак чоныш витарат, йоча-влак школышто чўчкыдын «пагар вирус» манме черым верештыт, мөнгө нумал толыт да мөнгысö-влаклан пөлеклат. Иктаж 2-3 кече укшинчын, шондан деч корангын огыт керт. Ты черым пеш вашке солалтат — кеч изи, кеч кугу. Антибиотикыштым моткоч йоратен кочкыт, вара иже чер деч утлат.

У ийым 25 декабрьыште «Крисмас»-католик-влакын «Рошто» пайремышт лийме годым палемдат. Чыла пөртлаш, тыгак тўжвачынат, кож лўс пидышым йошкар тасмашке сорастарен сакедылыт. Шукыжым гирляндым кучылтыт.

Нью-Йоркын рўдö ёлкыжым Рокфеллер рўдерыште шогалтат.

Тушто йўд-кече калык гўжла. Турист-влак пытыдымын кутко корно гай шўрангыштыт. Тыгай годым вес мландыште улметым ўп вожет марте умылет, ўшанашат ўрат веле. Но калык тўрлў гынат, айдемыже — айдемак: шочеш, кушкеш, кочкеш, йўэш, ила, пашам ышта. Лач йўнжў веле весе. Мый ала-молан Марий мланде гыч улмем денат ку-гешнем веле: вийненрак ошкылам, пуйто — кў улам?!.

Йодыштат вет — кў, кушечын. Йошкар-Оланажым пеш шагалын палат, но меже нимо денат уда огынал. Мый манам — ме Пўртўсын совестыше, насылже улына. Чыланат мемнан гай лийыт гын, ты Тўня удам ок пале ыле. Совесть, тайна — марла кузе лиеш, пенгыдын ом пале, но шонем — акыр, шылтык.

Теве еврей калыкак: кугарнян кастане тўналыт да рушарня эр марте эре кумалыт. Мурен, шортын, ала-мом кырен, сукалтен, сор-там чўктен, шоген, молитвам лудын толашат. Изижге-кугужге. Рушар-нян кечыгут пайремым ыштат. Тыгай погынымо верышт пеш шуко уло, садлан моткоч рашын коеш. Тыге ик арняште языкыштым касарат, витне, а шочмын угыч илаш тўналыт...

Кажне шонгыенгыштым черет дене ончаш ик ен дене шогалтыме. Шке йочаштын ты сомылым шукташ жапышт да артамыштат уке, чыла тидым СНГ гыч толшо-влак виктарен шогат.

Вот тыгае тыште илыш-йўла.

У ий вашеш серемат, тыге манам: «У ий дене, у пиал дене, ма-рий калык!».

Тендан Мардан Раяда.

«Тенгечысым ом шоно...»

ИЛЫШПУНЕМЕМ

Эрта, садак эрта
Кунам-гынат чыла.
Эрта, садак эрта —
Вучен шукташ гына.
Эрта йўран шыжат
Да чатлама йўштат.
Толеш, садак толеш
Эр шошо пиалеш.

Тенгечысым ом шоно,
Арам жапем ом пу.
Вет ыле тушто поро —
Мый ўштылын ом шу.

А эн моторым таче
Мый чинчым кычалам.
Ок тол уэш ты кече,
Палем мый, нигунам.

Мо лийын, тек коранже
Умбаке мый дечем.
Ты илышын законжо —
Мый тудым пагалем.
Вучен шукташ пиалым,
Эрласым лишемден,
Лач кодынем эн сайым,
Шўм-чонышкем пуртен.